



MILLIY KURASHNING O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI

Rajapov G'olibbek Oripovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'zbek milliy kurashining tarixiy ildizlari, an'anaviy va zamonaviy rivojlanish bosqichlari, xalqaro sport darajasiga ko'tarilishi, sport tizimidagi o'rni hamda yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati yoritilgan. Mustaqillikdan so'ng kurash sporti davlat miqyosida qo'llab-quvvatlanib, xalqaro musobaqalar va federatsiyalar orqali jahon maydoniga olib chiqildi.

Kalit so'zlar: milliy kurash, sport tarixi, O'zbekiston sporti, xalqaro musobaqalar, yoshlar tarbiyasi, sport siyosati.

Аннотация

В статье рассматриваются исторические корни и этапы развития узбекской национальной борьбы, её трансформация в современный вид спорта, а также её роль в системе физической культуры Узбекистана. Анализируется вклад государства в развитие куреша после обретения независимости и его выход на международный уровень.

Ключевые слова. национальная борьба, история спорта, спорт Узбекистана, международные соревнования, воспитание молодёжи, спортивная политика.

Annotation

This article explores the historical roots and modern development of Uzbek national wrestling (kurash), its transformation into a formal sport, and its role within Uzbekistan's physical culture system. The paper highlights the state's support for kurash after independence and its recognition at the international level.

Keywords: national wrestling, sport history, Uzbek sport, international competitions, youth education, sport policy.



Kirish

Kurash — o‘zbek xalqining qadimiy, milliy va ommaviy sport turi bo‘lib, u xalqimizning jismoniy, ma’naviy va axloqiy tarbiyasida muhim o‘rin egallab kelmoqda. Milliy kurash o‘zining betakror texnikasi, estetik go‘zalligi va sportiy-etnik mohiyati bilan nafaqat sport turi, balki xalq madaniyatining ajralmas qismini tashkil qiladi. Ushbu maqolada milliy kurashning O‘zbekistondagi rivojlanish bosqichlari, xalqaro sport maydonidagi o‘rni va istiqbollari yoritiladi.

Milliy kurashning tarixiy ildizlari

Qadimiy manbalarda kurash: Kurashning tarixi ming yilliklar bilan o‘lchanadi. “Alpomish”, “Go‘ro‘g‘li” dostonlarida kurashchilar siymosi keng tasvirlangan. Arxeologik topilmalarda (Afrosiyob, Termiz) kurash holatlari tasvirlangan manzaralar mavjud.

An’anaviy xalq bayramlaridagi roli: Navro‘z, hosil bayrami kabi tadbirlarda kurash eng muhim ko‘ngilochar va sportiy an’anaga aylangan. Kurash g‘olibiga chopon, qo‘y, pul mukofoti berish odati mavjud bo‘lgan.

Sovet davrida milliy kurashning holati: Sovet davrida kurash rasmiy sport turlari ichida emas edi, biroq xalq orasida yashab keldi. 1950–1970-yillarda ayrim bayramlarda xalq kurash musobaqalari o‘tkazilgan. Kurashchilarning sport ustasi darajasida e’tirof etilishi kam uchragan[3].

Mustaqillikdan so‘ng milliy kurashning rasmiy maqomi

Kurashning davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi: 1991 yildan so‘ng kurash davlat siyosatining sport sohasidagi ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari orqali kurash rivoji qonuniy asosga ega bo‘ldi.

Kurash federatsiyasining faoliyati. 1998 yilda O‘zbekiston Kurash Federatsiyasi tashkil etildi. 2001 yilda Xalqaro Kurash Assotsiatsiyasi (IKA) tashkil etilib, uning bosh qarorgohi Toshkentda joylashdi. Kurash bo‘yicha Osiyo va jahon chempionatlari yo‘lga qo‘yildi.

Milliy kurashning xalqaro sport maydoniga chiqishi: 2000-yillarda kurash Osiyo o‘yinlari dasturiga kiritildi. 2016 yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 6-



sentabr “Xalqaro kurash kuni” deb e’lon qilindi. Kurash hozirda 50 dan ortiq davlatda sport turi sifatida tan olingan[2].

Sportchilar va yutuqlar

O‘zbekistonlik kurashchilar Osiyo va jahon miqyosida ko‘plab yutuqlarga erishmoqda: Sherali Juraev, Jahongir Mo‘minov, Doston To‘raboyev kabi sportchilar milliy kurash bayroqdorlaridir. Har yili respublika miqyosida “Prezident kubogi”, “Kurash haftaligi” musobaqalari o‘tkaziladi.

Kurashning yoshlar va sog‘lom turmushdagi o‘rni

Maktablar, litsey va kollejlarda kurash bo‘yicha to‘garaklar faoliyat ko‘rsatmoqda. “Barkamol avlod”, “Universiada”, “Umid nihollari” sport o‘yinlarida kurash majburiy yo‘nalish sifatida kiritilgan. Yoshlarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasida kurash axloqiy mezonlar — adolat, hurmat, mardlik, kamtarlikni rivojlantiradi[4].

Kurashning gender va ijtimoiy ko‘lamda kengayishi

Ayollar o‘rtasida kurash bo‘yicha alohida musobaqalar yo‘lga qo‘yildi. Nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun ham kurash yo‘nalishlari joriy qilinmoqda.

1980 yillarning boshida mashhur o‘zbek kurashi ustasi, dyuzdochi va sambochi Komil Yusupov o‘zbek kurashining boy merosini tadqiq etish ishlarini boshlab yubordi. Ushbu sport turining qayta tiklanishining faollaridan biri bo‘lgan mazkur zotning asosiy maqsadi kurashning xalqaro me‘yorlarga mos bo‘lgan yangicha qoidalarini ishlab chiqishdan iborat bo‘ldi. To‘qsoninchi yillarning boshlariga kelib u ushbu sharaflari vazifani muvaffaqiyatli ado etib o‘zbek kurashini xalqaro arenaga olib chiqishni o‘z oldiga maqsad qildi. Avvaliga u o‘zi ishlab chiqqan kurash qoidalarini jamoatchilik, mutaxassislar va ishqibozlar e’tiboriga havola etdi. Yangi qoidalar o‘zbek kurashining eng ardoqli an‘analari va maxsus kiyim bosh, musobaqalarni o‘tkazish joyi va bellashuvning davom etish muddati kabi xalqaro sport me‘yorlarini o‘zida mujassam etdi. Sport mutaxassislari Komil Yusupov tomonidan ishlab chiqilgan kurash qoidalari to‘laligicha xalqaro sport talablariga javob berishini e’tirof etdilar. Kurash qoidalarining asosiy afzalliklaridan biri



shundaki, ular yotgan holda bellashuvni davom ettirilishiga yo‘l qo‘ymaydi. Sportchilardan birining tizzasi gilamga tegishi bilanoq hakam bellashuvni to‘xtatadi va kurashchilar turgan holda musobaqani davom ettirishadi. Bu hol kurashni tez sur‘atlarda olib borilishi va muxlislar uchun qiziqarli va maroqli bo‘lishini ta‘minlaydi. Bundan tashqari kurash qoidalari belbog‘dan pastki qismni ushlovchi yoki og‘riq qo‘zg‘atuvchi va bo‘g‘uvchi uslublarni ishlatishni ta‘qiqlaydi. Shu tariqa kurash sportchilarga tan jarohati yetkazilishining oldi olingan eng xavfsiz sport turlaridan biriga aylandi. 1991 yilda O‘zbekiston o‘z mustaqilligini e‘lon qilishi kurashga yangicha hayot baxsh etdi. Respublika hukumati 70 yil totalitar tuzum davrida oyoq-osti qilingan o‘zbek xalqining milliy qadriyatlari va an‘analarini qayta tiklashni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ydi. Milliy sport turi hisoblanmish kurashni qayta tiklash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilandi[1].

Xulosa

Milliy kurash O‘zbekistonning sportiy va madaniy taraqqiyotida muhim o‘rin tutadi. U nafaqat sport, balki milliy g‘urur, axloq, tarbiya, sog‘lom hayot falsafasini o‘zida mujassam etgan qadriyatdir. Mustaqillik yillarida kurash davlat siyosati va xalqaro e‘tirof darajasiga ko‘tarilib, bugungi kunda jahon miqyosida o‘zbek xalqining sportiy iftixori sifatida tan olinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdimannon Dilloeyevich Ashurov. O‘zbekistonda milliy kurashning rivojlanish istiqbollari. Academic research in educational sciences. 2021.
2. Yoqubov M. Kurash – xalq sporti. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
3. Nazarov X. Sport tarixi. — Toshkent: O‘zDJTI, 2012.
4. Qodirov S. Milliy kurash asoslari. — Andijon: APU, 2019.
5. Xidirova, N. B. qizi Nomozova, FA (2024). RAQAMLI MATERIALLAR VA INTERAKTIV PLATFORMALAR YORDAMIDA TABIIY FANLARNI O‘QITISH. GOLDEN BRAIN, 2(20), 162-166.
6. Xidirova, N. B. qizi Oromova, SS, & Otajonova, KR (2024). MULTIMEDIALI TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING PSIXOLOGIYADA QO‘LLANILISHI. GOLDEN BRAIN, 2(20), 157-161.



International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd June, 2025

7. Xidirova, N. B. qizi Muqimova, GZ (2024). EXCELDA DIAGRAMMALAR BILAN ISHLASH. GOLDEN BRAIN, 2(20), 167-171.
8. Normurodovna, A. M. (2025, February). INGLIZ TILI GRAMMATIKASINING INGLIZ TILI KURSIDAGI AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 302-309).
9. Ergashevna, S. M. (2025, February). INGLIZ TILI MUTAXASSISI BO'LISHDA BOSHLANG'ICH INGLIZ TILI DARSLARINING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 350-357).
10. Axmedovna, B. S. (2025, February). O'ZBEKISTONDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 326-333).
11. Normurodovna, A. M. (2025, February). TASHKILOTLAR O'RTASIDAGI HAMKORLIKDA INGLIZ TILINING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 310-317).
12. Ergashevna, S. M. (2025, February). INGLIZ TILI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH. In International Educators Conference (pp. 358-365).
13. Botirovich, X. S. Murodullo o'g', JOT, & Iskandar o'g'li, SB (2024). PYTHON DASTURLASH TILINING KELIB CHIQISHI. Modern education and development, 11(3), 120-126.
14. Axmedovna, B. S. (2025, February). INGLIZ TILINI O'RGANISHDA O'ZARO MULOQOTNING AHAMIYATI. In International Educators Conference (pp. 318-325).
15. Raxmonov, X., & Sunatov, J. R. (2022). O'ZBEK TILI KOMPYUTER LINGVISTIKASI YO'NALISHIDA OLIB BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR. COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS, 1(1).
16. Botirovich, X. S. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASINING BUGUNGI KUNDA JAHONDAGI AHAMIYATI. GOLDEN BRAIN, 2(16), 26-30.
17. Sunatov, J. R. (2023, December). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNINI. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND



PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions" (Vol. 1, No. 01).

18. Abduvaliyev, A. A., & Sunatov, J. T. (2024). IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISHDA TREND MEZONIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI. Экономика и социум, (2 (117)-1), 69-73.

19. Sunatov, J. R., Shamatova, G., & Maxmanazarov, O. (2024). TA'LIMDA KOMPYUTER TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH (MS POWERPOINT AMALIY DASTURIY TA'MINOT MISOLIDA). Talqin va tadqiqotlar, (28).

20. Sunatov, J. R., Rustamov, R., & Dustmurodova, M. (2024). KOMPYUTER LINGVISTIKASIDA FONETIK TAHLIL JARAYONI. Modern Science and Research, 3(5), 191-195.

21. Boymurotovna, X. N. (2025, March). RUS TILINI O'RGANISHDA SUN'IY INTELLEKT VA NEYRON TARMOQLARNING ROLI. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 55-62).

22. Suvonov, B., & Islomov, A. (2024, May). VIRTUAL REALITY AND THE PRINCIPLES OF USING VIRTUAL REALITY IN THE EDUCATIONAL PROCESS. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 57-59).

23. Suvonov, B., & Jamilova, S. (2024). Sun'iy intellektual tizimlarda noaniq mantiqning ahamiyatliligi va uning aniq mantiqdan farqi. Interpretation and researches, (4 (26)).

24. Botirovich, X. S. (2024). AVTOMATLASHTIRISH TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH. GOLDEN BRAIN, 2(19), 66-70.

25. Boymurotovna, X. N. Asror o'g'li, AO, & Rajabboyevna, OK (2025, March). KOMPYUTER VA ROBOTLAR BILAN O'ZARO ALOQA ORQALI IJTIMOIIY PSIXOLOGIYANING O'ZGARISHI. In International Conference on Educational Discoveries and Humanities (pp. 63-70).

26. Sa'dullayev, A., & Asrorov, O. (2024). THE ESSENCE OF NEW PEDAGOGICAL TERMS DURING THE REFORMS IMPLEMENTED IN THE FIELD OF EDUCATION. "Science Shine" International scientific journal, 14(1).

27. Хайриддинов, Ш. Б. (2024). ФИЛОСОФСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В



СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ. Экономика и социум, (2-2 (117)), 669-672.

28. Botirovich, X. S. Murodullo o'g, JOT, & Akbar o'g'li, SR (2024). INTERNET VA "KUMUSH ASR" YANGI IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR. Modern education and development, 11(3), 127-132.

29. Egamberdiyev, X. S., Abduvaliyev, A. A., & Pardayev, O. C. (2023). RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA O'ZBEKISTON TURISTIK GEOPORTAL TIZIMINING TASHKILY ARXITEKTURASI. Экономика и социум, (6-1 (109)), 115-120.

30. Egamberdiyev, H. S., & Khujakulov, A. K. (2024). VIRTUAL MUSEUMS AS PART OF A DIGITAL CULTURAL ENVIRONMENT. Экономика и социум, (3-1 (118)), 121-125.

31. Egamberdiev, K. (2016). Eyes and lenses: A comparison and differences. Journal of Multimedia Information System, 3(2), 43-46.

32. Xidirova, N., Oromova, S., & Otajonova, K. (2024). Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llash istiqbollari. Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt texnologiyalarining jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati, 1(1), 18-21.

33. Xidirova, N. B., Oromova, S. S. Q., & Otajonova, K. R. (2024). TALABALARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI. Indexing, 1(1).

34. Xidirova, N. B. (2025). qizi Oromova, SS, Otajonova, KR, qizi Begancheva, MB, & qizi Tosheva, ZX (2024). IJTIMOY TARMOQLAR VA RAQAMLI AXBOROTLARNING PSIXIKAGA TA'SIRI. GOLDEN BRAIN, 2(21), 193-198.

35. Зикриллаева, Ф., Дустмуродова, М., Нормаматова, Н., Сайдуллоева, М., & Абдирахимова, М. (2025). Globalizatsiyalashgan zamonaviy tilshunoslik paradigmalari. Инновации в современной лингвистике и преподавании языков, 1(1), 298-300.

36. Bozarov, F. (2024). ANALOGICAL AND DIGITAL SCHEMATICS: A COMPREHENSIVE OVERVIEW.". Science Shine" International Scientific Journal. извлечено от <https://science-shine.uz/index.php/ilmnuri/article/view/1082>.



-
37. Samadovich, B. F. (2023). FUNDAMENTALS OF COMPUTER-AIDED DESIGN CONSTRUCTION OBJECTS. American Journal Of Applied Science And Technology, 3(07), 13-18.
38. Quvonchbek, M. (2023). TALABALARNING FANLARDAN OLGAN BILIMLARINI NAZORAT QILISHDA XOTIRALI NAZORAT KARTALARIDAN FOYDALANISH HAQIDA.
39. Madatov, Q. (2024). C++ PROGRAMMING LANGUAGE OPERATOR USAGE AND THEIR TYPES AND MAIN FUNCTIONS. Models and methods in modern science, 3(1), 244-254.
40. Madatov, Q. (2024). C# VA. NET CORE PLATFORMASI C# DASTURLASH TILINING OPERATORLARI QO 'LLASH VA ULARNING TURLARI HAMDA ASOSIY VAZIFALARI. Естественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 3(1), 59-67.